

luitenant-generaal H. A. C. Fabius. Dat was geen gelukkige keuze. In de eerste wereldoorlog had Fabius de geheime dienst bekwaam opgezet; nu, in zijn een-en-zestigste levensjaar, bleek hij te oud voor dit werk. Hij stamde uit een ander tijdperk der Europese geschiedenis, van Hitler, het nationaal-socialisme en het Derde Rijk begreep hij weinig¹ – hij geloofde geen moment in een Duitse aanval. 'Als de Duitsers de krankzinnigheid hebben, Nederland binnen te vallen, dan', zo placht hij zijn officieren voor te houden, 'hebben zij voor vier of vijf maanden eten en dan is het op, maar dan hebben zij hun internationaal prestige vergooid.'² Zo dwaas zouden ze toch niet zijn! Toen ook hij in april '40 ongerust werd, vroeg hij naïevelijk de Duitse militaire attaché om op erewoord te verklaren dat er geen Duitse aanval zou komen – een verklaring die de betrokkene grif aflegde.³

De Engelse geheime dienst ging, lijkt het, na het Venlo-incident voorzichtig optreden. Enerzijds was de dienst generaal van Oorschot kwijtgeraakt als figuur op wie men zich (soms zonder dat de generaal er iets van afwist) kon beroepen, anderzijds waren de Nederlandse autoriteiten door de uniformsmokkel, het Venlo-incident en de spanningsperiode van begin november (die straks ter sprake komt) waakzamer geworden. Zo liep Broers op Ameland met de geheime zender die de Fremery, een van Stevens' agenten, hem gegeven had, spoedig tegen de lamp: verdacht van spionage, werd hij gearresteerd; hij noemde de naam van zijn opdrachtgever: deze werd ook opgepakt. Beiden werden begin '40 door de rechtbank te Leeuwarden veroordeeld, maar op 10 mei vrijgelaten; het dossier werd toen verbrand.⁴ De Duitsers wisten Broers weer te arresteren: hij kreeg levenslang.⁵ Onder de indruk van het Venlo-incident had overigens Vrinten, de grote helper van de verdwenen Stevens, nog zijn best gedaan om de bezwarende zender van Ameland weg te halen: hij was er net te laat verschenen.⁶

En de publieke opinie?

Het Venlo-incident bleef voor de meeste Nederlanders een vreemde zaak, maar, aldus de Enquêtecommissie, toch 'eer een mysterie dan een reden tot

¹ J. R. M. van Angeren, 7 nov. 1955; J. G. M. van de Plassche, 29 nov. 1955; C. M. Olifiers, 20 jan. 1956. ² Getuige H. A. C. Fabius, *Enq.*, dl. I c, p. 252.

³ Fabius vertelde dit in die tijd aan een van de directeurs van het Unilever-concern, dr. Paul Rijkens (P. Rijkens, 8 febr. 1956). ⁴ Verslag, 30 mei 1947, van het onderzoek door de secretaris der commissie-Sillevis ingesteld te Leeuwarden op 23 mei 1947 (Sectie krijgsgeschiedenis, archieven, groep III-1, pak D). ⁵ Vonnis, 20 mei 1942, van het *Volksgerechtshof* inz. J. Broers (CDI). ⁶ Proces-verbaal, 24 febr. 1947, van verhoor van F. A. van Koutrik (Bijz. Gerechtshof Den Haag, dossier inz. F. A. van Koutrik).